

הפילהרמונית הישראלית, העונה ה-89

תל אביב: 3 * פילוקלאסיקה * קלאסיקה קלה * 4 * שישי ב-14:00 * 5 * קלאסי במוצ"ש *
ירושלים: 3 * חיפה: 3 * קלאסיקה קלה * פברואר 2026

יואל לוי, מנצח

פרנצ'סקו פיימונטזי, פסנתרן

קונצרט למנויים מס' 3

תל אביב, היכל התרבות ע"ש צ'רלס בرونפמן, אולם הקונצרטים ע"ש לאוי
פילוקלאסיקה | מוצ"ש | 7.2.26 | כ' בשבט תשפ"ו | 20:00
בחסות קרן דיאן וגילפורד גלייזר לזכר דיאן גלייזר
קלאסיקה קלה | יום ד' | 11.2.26 | כ"ד בשבט תשפ"ו | 19:00
בסיוע אניקה לורבר, מידידי התזמורת בלוס אנג'לס
ירושלים, תיאטרון שרובר
יום א' | 8.2.26 | כ"א בשבט תשפ"ו | 20:00
בסיוע גב' רות סינייקו מלוס אנג'לס לזכר בתה ג'ואנה סינייקו-פילד
חיפה, אודיטוריום חיפה
קלאסיקה קלה | יום ג' | 10.2.26 | כ"ג בשבט תשפ"ו | 20:00

קונצרט למנויים מס' 4

תל אביב, היכל התרבות ע"ש צ'רלס בرونפמן, אולם הקונצרטים ע"ש לאוי
שישי ב-14:00 | שישי | 13.2.26 | כ"ו בשבט תשפ"ו | 14:00
קונצרט לזכרו של נחמיה רובין

קונצרט למנויים מס' 5

תל אביב, היכל התרבות ע"ש צ'רלס בرونפמן, אולם הקונצרטים ע"ש לאוי
קלאסי במוצ"ש | מוצ"ש | 14.2.26 | כ"ז בשבט תשפ"ו | 20:00

היצירות בקונצרט

יוהנס ברהמס (1833-1897): סימפוניה מס' 3 בפה מז'ור, אופ' 90

משך היצירה: כ־35 דקות

אלגרו קון בריו

אנדנטה

פוקו אלגרטו

אלגרו

דברי הסבר:

ברהמס השלים את הלחנת הסימפוניה השלישית בקיץ של 1883, בתקופה שבה נחל הצלחות רבות, והוא חש בטוח מאוד בכתיבה תזמורתית בכלל ובכתיבה סימפונית במיוחד. המלחין בן החמישים בילה את הקיץ בעיר המרפא ויסבאדן, שם התגוררה ידידתו זמרת הקונטראלט הרמינה שפיז. הוא החל לשכתב קטעים אחדים שנכתבו במקור כמוזיקה ל"פאוסט" מאת גתה. בהדרגה התפתחו קטעים אלה והיו לפרקים המרכזיים של סימפוניה בפה מז'ור. נגינת הבכורה של הסימפוניה התקיימה ב־2 בדצמבר 1883 בידי התזמורת הפילהרמונית של וינה תחת שרביטו של הנס ריכטר. מלכתחילה הורעפו על היצירה שבחים רבים. מבקר המוזיקה הנודע אדוארד הנסליק ראה בה את הסימפוניה המושלמת ביותר מפרי עטו של ברהמס, "הקומפקטית ביותר בצורתה, המלוטשת ביותר בפרטיה".

המצלול האופייני לברהמס עשיר ושופע. תורמת לכך העדפתו לצלילים החם של הקרן, הצ'לו והקלרינט. אין זה מקרה כי כלים אלה הם בעלי הגוון החמים ביותר בכל חטיבה תזמורתית ולכל אורך הסימפוניה נשמעים קטעי סולו מובחנים לכלים אלה. המחווה המרשימות הפותחות את הפרק הראשון נמוגות עד מהרה, והקלרינט מציג נושא חדש ופסטורלי המנוגן על רקע המיית קו הבס בוויולות ובצ'לי.

הפרק השני נפתח גם הוא בצליל מלא של כלי נשיפה מעץ. ההרמוניה השלווה בארבעה קולות של הקלרינטים והבסונים מהווה ניגוד לתחושת הדחיפות ששרתה על הפרק הראשון. במקום להציג ניגוד בצבע התזמורת, הנושא השני נשאר נאמן לגון הצליל הרגוע של כלים אלה.

צלילים המוחזק של הצ'לי מציג את נושא הפרק השלישי, המתוזמר אך ורק לכלי קשת, לכלי נשיפה מעץ ולשתי קרנות. כניגוד לנושא הראשי הזורם, קו מלודי מלא חיים, המנוגן בפריטה (פיציקטו) בקונטרבסים, מעניק לפרק אווירה של חניניות קלילה ומאשש את עדינותו. החטיבה המרכזית המנוגדת הזכירה למאזינים בימיו של ברהמס מסתורין צועני, בשל ההדגשות במקומות הלא צפויים, ההרמוניות הכרומטיות, המעברים ממז'ור למינור והקונטרפונקט השובבי של הצ'לי. פריסתו של הנושא הראשי בהשמעתו האחרונה, יוצרת זוהר פתאומי של בהירות בינות לגוונים החמים והכהים השולטים בפרק זה.

פרק הסיום נפתח בסולם פה מינור נסער, כשהנושא החרישי והמאיים מנוגן בשלוש אוקטבות בכלי הקשת ובבסונים. לאחר מכן משמיעים הטרומבונים, המנגנים חרש באוקטבות, תרועה על רקע נגינת כלי הקשת, וכלי הנשיפה מעץ בונים קרשנדו לקראת נושא חדש, המזנק מעלה באוקטבות רועמות. אף כי הנושא השני המיסתורי של פרק האַנְדַנְטֶה לא הופיע כמצופה בחטיבת החזרה של הפרק, הוא מופיע כאן במסווה של כורל קודר. הפרק מסתיים בסולם פה מז'ור זוהר עם הרעדות קורנות בכלי הקשת.

הערכתו הרבה של ברהמס לקלרה שומאן זכתה לתיעוד מקיף. כמתנה ליום הולדתה ה־63 שלח לה ברהמס את הפרטיטורה של הסימפוניה השלישית, שזכתה לאישורה הגורף. קלרה כתבה למלחין: "ביליתי שעות מאושרות כל כך עם יצירתך הנפלאה... איזו מלאכת מחשבת! איזו פואמה!... למן ההתחלה ועד לסיום אופף קסמם המסתורי של החורש והיער את המאזין... הפרק השני הוא אידיליה טהורה; אני רואה בעיני רוחי את המאמינים כורעים ברך במקדש הקטן שבלב היער, אני שומעת את

הפלג המפכה ואת זמזום החרקים... [בפרק הסיום] הלמות הלב שוככת לקראת ההזדככות הסופית, המתחילה ביופי כה רב במוטיב הפיתוח עד כי המילים נעתקות מפי."

כתבה: רבקה שינדלר

סרגיי רחמיניוב (1873-1943): קונצ'רטו מס' 3 ברה מינור לפסנתר ולתזמורת, אופ' 30

משך היצירה: כ-39 דקות

אלגרו מא נון טנטו

אינטרמצו: אדג'ו

פינלה: אלה ברוזה

דברי הסבר:

מי שראה את הסרט רב העוצמה "ניצוצות" על הפסנתרן האוסטרלי דייוויד הלפגוט והאודיסיאה הכאובה שלו, שהחלה בקריירה מוקדמת מזהירה ונמשכה במחלת נפש, עשוי לזכור את התפקיד המרכזי שמילא בו הקונצ'רטו השלישי לפסנתר מאת רחמיניוב. "רח האדיר", כפי שהלפגוט מכנה את הקונצ'רטו, הופך לאובססיה של הפסנתרן ולסמל למרד שלו באביו השתלטן, שאסר עליו בכל תוקף ללמוד את היצירה. בסופו של דבר, המבצע המרתיע של נגינת היצירה בגיל כה מוקדם הוא האירוע העיקרי המחיש את התמוטטותו הנפשית.

אך אל לנו לחשוש לבריאותם הנפשית של הפסנתרנים הרבים המתמודדים עם "הכרח" זה של הרפרטואר. למרות הקושי הטכני העצום שבו, היה הקונצ'רטו השלישי לפסנתר של רחמיניוב לאחת היצירות הפופולריות ביותר באולמות הקונצרטים כיום, וקשה להאמין כי קונצ'רטו מהורהר, רגשני ורומנטי זה נכתב במאה העשרים. הוא בהחלט אומר הרבה על יוצרו, שהקריירה שלו התפתחה בעיקר במאה העשרים, במקביל לקריירות של סטרווינסקי, פרוקופייב ושוסטקוביץ', ועם זאת נותר מייצגה הגדול האחרון של הרומנטיקה הרוסית המאוחרת. רחמיניוב הלך בעקבות אלילו צ'ייקובסקי, בעוד שסגנונו הפסנתרני הושפע גם משופן ומליסט. בדומה לצ'ייקובסקי, שורשיו של רחמיניוב נטועים עמוק במסורת, ועוד בדומה לצ'ייקובסקי, רחמיניוב היה מאז ומתמיד אדם עצוב ובודד, שהמלנכוליות העזה ותחושת האומללות המתמדת שלו מהדהדות שוב ושוב במוזיקה שחיבר. העולם שממנו נבעה אומנותו הגיע לקיצו במלחמת העולם הראשונה, אך אחדות מיצירותיו, ובמיוחד היצירות לפסנתר, חיות וקיימות עד עצם היום הזה, ונהנות מפופולריות עצומה.

אין פלא שהיצירות לפסנתר מדורגות בין יצירותיו הטובות והנחוצות ביותר של רחמיניוב: הוא עצמו היה פסנתרן נפלא שהקריירה שלו חבקה עולם ומלואו. היתה לו טכניקה מצוינת (מה שמסביר את האופן הטבעי, הכמעט מובן מאליו, שבו הוא מציב קשיים בפני כל מי שמתמודד עם יצירותיו) ונגינתו אופיינית בדיוק רב, דחף קצבי, לגטו מעודן ויכולת להבליט בבהירות רבה אלמנטים חיוניים, גם בתוך מרקמים מורכבים במיוחד. יכולת מעין זו היא אחת הדרישות העיקריות הנחוצות לביצוע יצירותיו, ובמיוחד קונצ'רטו זה. הן הכתיבה הפסנתרנית והן זו התזמורתית מורכבות כאן יותר מאשר בכל אחת מיצירותיו הקודמות וישנן חטיבות שלמות שבהן, לכאורה, לא מתרחש דבר שטבעו מלודי מובהק. עם זאת, קיימת פעילות קדחתנית מתמדת הן של הפסנתר והן של התזמורת וכן חילופים ודו־שיח מתמשכים ביניהם. על האוזן לתפוס את האלמנטים המוזיקליים המועברים כה וכה ולכן האתגר הניצב בפני הפסנתרן טמון בדיוק באותם אספקטים שעשו את נגינתו של רחמיניוב למקור הסגנון הווירטואוזי שלו.

בכך בהחלט אין כל חידוש. כל מלחין־מבצע כתב יצירות לשימוש האיש ויכולותיו השפיעו על הסגנון ובמיוחד על הטכניקה. מוצרט חיבר את מרבית הקונצ'רטי לפסנתר לנגינה בקונצרטים שלו למנויים

ובסיוורים, שופן וליסט התרכזו כמעט אך ורק ביכולת הביצוע שלהם עצמם, עד להזנחת כל סוג אחר של מוזיקה, במקרה של שופן. מגמה זו הלכה וגברה בשלהי המאה התשע-עשרה ובתחילת המאה העשרים, עם היעלמותה של כמעט כל צורה של פטרונות לאומנות: המלחינים היו חייבים לסמוך על מיומנויות הביצוע שלהם כדי להשתכר למחייתם, על מנת שיוכלו להמשיך ולהלחין. כך היה במקרה של פרנקלייב, ברטוק, רחמיניוב, אנסקו, ובתחום התזמורתי במקרה של מהלר וריכרד שטראוס, אם למנות אחדים בלבד. אף כי הקריירה הקונצרטית שלו פגעה מאוד בזמן ההלחנה של רחמיניוב וגזלה ממנו (כך חש) אנרגיה, המגע המתמיד עם הקהל והריגוש שבהופעות העשירו את גישתו לכלי הסולן ולקשר שלו עם התזמורת.

הקונצ'רטו השלישי לפסנתר נכתב שמונה שנים אחרי הקונצ'רטו השני המפורסם. רחמיניוב הלחין אותו באחוזתו הכפרית איבנובקה בקיץ 1909, וניגן אותו לראשונה באותה שנה, בסיוורו הראשון בארה"ב, בניו יורק, בניצוחו של ולטר דמרוש. אך דווקא הביצוע השני בניו יורק, לאחר חודשיים, תחת שרביטו של גוסטב מהלר, הוא שנחרט בזיכרוננו של רחמיניוב. הוא זכר חוויה זו לפרטי פרטיה, מכיוון שהדגישה את אותה "קרבה" שבין מלחינים מבצעים: "באותה עת היה מהלר המנצח היחיד שהיה, לדעתי, ברמתו של ניקיש. הוא נגע ללב המלחין שבי מיד בהתמסרו לקונצ'רטו שלי עד שהליווי, המסובך למדי, תורגל עד שלמות. לדעתו של מהלר, כל פרט בפרטיטורה היה חשוב, התייחסות שלרוע המזל הינה נדירה בקרב מנצחים."

ואכן, הליווי בקונצ'רטו זה מסובך, אם כי ההתחלה אינה מסגירה עדיין באיזו מידה. מבחינה זו, זוהי התחלה מתעתעת: הפסנתר מנגן נעימה פשוטה, מאופקת ונוגה באוקטבות והתזמורת תומכת בו בצנעה. פשטותו של מרקם זה היא ניגוד חריף לדרמה האפלה הפותחת את הקונצ'רטו השני, אם כי הנושאים של שניהם ספוגים באותה תחושה של נוסטלגיה סלבית. מוטיבים מסוימים מן הנושא שבים ונשמעים במהלך היצירה ומשמשים כגורם מאחד בכל שלושת הפרקים. המרקם הופך מורכב יותר בהדרגה ורצף רב יותר מושג כשהפרק זורם לקראת חטיבת פיתוח מבריקה וקדנצה מלונה, שהיא אחד הקטעים המעולים ביותר ביצירה כולה.

באינטרמצו האיטי (אדג'ו) מופיעות תזכורות לחומר מן הפרק הראשון. זהו פרק מהורהר ורפסודי שידו של הסולן מושלת בו בכיפה. רחמיניוב מפגין בו לעילא את כישרונו הניכר בכתיבת מנגינות ארוכות ומפוסקות להפליא ובשימוש נבון בחומר, על מנת ליצור גוף מוזיקלי מוצק ואחיד.

הפרק האיטי מוביל הישר אל הפילה, בקטע מעבר אנרגטי של הפסנתר, הזוכה לתגובה נמרצת לא פחות של התזמורת. פרק זה אינו רק שופע חיים, אלא היפראקטיבי לגמרי: המוזיקה משקפת חוסר מנוחה ותסיסה. כל זה לובש צורה, כמובן, בווירטואוזיות רבה ובכתיבה פסנתרנית מבריקה, המניעה את הקונצ'רטו קדימה עד לסיומו הלוהט.

כתבה: דנה שלנגר

האומנים המשתתפים

יואל לוי, מנצח

יואל לוי, היועץ המוזיקלי והמנצח הראשי של התזמורת הסימפונית חיפה, נודע ברחבי העולם בזכות עבודתו בראש תזמורות חשובות, הרפרטואר הסימפוני והאופראי שלו והקלטותיו הרבות. בעקבות זכייתו בפרס הראשון בתחרות הבינלאומית למנצחים בבזנסון הוא שימש במשך שש שנים כעוזרו של לורין מאזל בתזמורת קליבלנד וכן כמנצח הבית של תזמורת זו, וכיהן כמנהל מוזיקלי של התזמורת הסימפונית של אטלנטה. כמו כן כיהן כמנצח ראשי של הפילהרמונית של בריסל, כמנצח ראשי של התזמורת הלאומית של איל דה פרנס וכמנהל מוזיקלי של התזמורת הסימפונית של רשות השידור הקוריאנית. בתקופת כהונתו כמנצח אורח ראשי של הפילהרמונית הישראלית ניצח עליה בסיוור קונצרטים בארה"ב ובסיוור חגיגי לציון יום העצמאות השישים למדינת ישראל במקסיקו סיטי. יואל לוי ניצח על תזמורות בארצות הברית, קנדה, לונדון, פריז, ברלין, פראג, בודפשט, רומא, פרנקפורט, מינכן, קופנהגן, סטוקהולם, ישראל, קוריאה ויפן. הוא מוזמן לעיתים קרובות לנצח באירועים מיוחדים

כגון טקס הענקת פרס נובל. הוא ניצח על הפקות אופרה באופרה הלירית של שיקגו, בפראג, פריז, רוטרדם, בפסטיבל פוצ'יני ובאופרה של אטלנטה. ב-1997 העניקה לו אוניברסיטת אוגלת'ורף באטלנטה תואר דוקטור לשם כבוד וב-2001 העניקה לו ממשלת צרפת את התואר אביר מסדר האומנויות והספרות. ב-2017 הוענק לוואל ולתזמורת הסימפונית של רשות השידור הקוריאנית הפרס הגדול של מרכז האומנויות בסיאול.

יואל לוי נולד ברומניה וגדל בישראל. הוא למד באקדמיה למוזיקה ע"ש רובין באוניברסיטת תל אביב, שם סיים בהצטיינות את לימודיו לתואר שני, ובאקדמיה למוזיקה ולמחול בירושלים אצל פרופ' מנדי רודן. כמו כן השתלם אצל פרנקו פרה באיטליה, אצל קיריל קונדרשין בהולנד ובבית הספר למוזיקה גילדהול בלונדון.

פרנצ'סקו פיימונטזי, פסנתרן

הפסנתרן השווייצרי-איטלקי פרנצ'סקו פיימונטזי מופיע בקביעות בתזמורות, אולמות קונצרטים, ופסטיבלים מהמובילים בעולם. ביצעו המעודנים אך המהפנטים לסונטות לפסנתר מאת שוברט, כמו גם ליצירות סולו וקונצ'רטי לפסנתר מאת מוצרט, בטהובן, ברהמס וליסט, זכו לשבחי הביקורת ואהדת הקהל.

כסולן פיימונטזי ניגן עם התזמורות המובילות בעולם, לרבות התזמורות הפילהרמוניות של ברלין, ניו יורק ולוס אנג'לס, תזמורת פריז, תזמורת האקדמיה הלאומית סנטה צ'צ'יליה, הפילהרמונית של לה סקאלה, הסימפונית של וינה, התזמורות הסימפוניות של בוסטון, שיקגו, NHK, סן פרנסיסקו ולונדון, תזמורת קליבלנד, תזמורת פסטיבל בודפשט, התזמורת הקאמרית של אירופה ותזמורת טונהאלה. הוא משתף פעולה עם רבים מהמנצחים המוערכים בעולם, בהם זובין מהטה, ג'ואנדראה נוזדה, אנטוניו פאפאנו, דניאלה גאטי, לורנצו ויוטי, איוון פישר, מירגה גרז'ניטה-טילה, ג'ואנה מלוויץ, דניאל הארדינג, פאבו ירווי, נטלי שטוצמן ואליס צ'אן.

כנגן רסיטלים מיומן, פיימונטזי מופיע בעונת הקונצרטים הנוכחית באולם המוזיקפריין, תיאטרון השאנז אליזה, ובאולם וויגמור בלונדון, שם הוא אורח קבוע. בנוסף ליצירות מהתקופה הקלאסית והתקופה הרומנטית, הרפרטואר הרחב שלו כולל יצירות מאת באך והנדל, קונצ'רטי לפסנתר מאת ראוול, דביסי, ברטוק ושנברג, ויצירות מאת אוליביה מסיאן ואונסוק צ'ין. פיימונטזי למד אצל מורים מובחרים שהשפיעו על דרכו האומנותית: אריה ורדי, אלפרד ברנדל וססיל אוסה. לאחרונה היה אמן הבית בתזמורת שווייץ המערבית, בפילהרמונית של דרזדן, ובפסטיבל המוזיקה מנוחין בגשטאד.

בשנת 2024 פיימונטזי יצר, יחד עם הבמאי יאן שמידט-גאר, את הסרט הדוקומנטרי "האלכימיה של הפסנתר". בסרט, שצולם במשך למעלה משנה, פיימונטזי מדבר עם כמה מהאומנים המובילים בימינו, בהם המנטור שלו, אלפרד ברנדל המנוח, מריה-ז'ואאו פירש, סטיבן קובצביץ' ואנטוניו פאפאנו. סדרה המפגשים האלה מאירה את גישותיהם השונות לכלי על גווניו וצורותיו.